

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

РОСЬ ГАННА ВАСИЛІВНА

УДК 343.123.1:343.132

**ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ У КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза, оперативно-розшукова діяльність

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу та правосуддя Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент
Толочко Олександр Миколайович,
проректор Національної академії
прокуратури України,
професор кафедри теорії прокурорської
діяльності та кримінального процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Лук'янчиков Євген Дмитрович,
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут”,
професор кафедри інформаційного
та підприємницького права

кандидат юридичних наук, доцент
Коваленко Євген Георгійович,
Юридична компанія “Коваленко і партнери”,
президент-генеральний директор

Захист відбудеться 15 січня 2010 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.05 в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58.

Автореферат розісланий 14 грудня 2009 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. П. Сиза

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Виходячи з визначеного у Конституції України та міжнародно-правових актах пріоритету загальнолюдських цінностей, кримінальний процес України повинен розвиватися у напрямі посилення гарантій прав і свобод людини. Не є винятком у цьому питанні й інститут закриття кримінальної справи, який служить, зокрема, і вирішенню передбачених статтею 2 КПК України (далі – КПК) завдань кримінального судочинства, а насамперед, тому, щоб жоден невинуватий не був покараний.

Інститут закриття кримінальної справи був предметом досліджень протягом багатьох років. Різним аспектам цього інституту присвячені роботи відомих вчених, серед яких Л.Б. Алексєєва, Л.М. Володіна, Ю.М. Грошевий, П.М. Давидов, А.Я. Дубинський, М.В. Жогін, Л.М. Карнеєва, С.Г. Келіна, О.М. Ларін, Л.М. Лобойко, В.З. Лукашевич, В.Т. Маляренко, Г.М. Мінковський, М.М. Михеєнко, Д.Я. Мирський, П.П. Михайленко, Я.О. Мотовіловкер, В.Т. Нор, В.М. Савицький, З.Д. Смітєнко, М.Г. Стойко, М.С. Строгович, П.І. Тарасов-Родіонов, Ю.М. Ткачевський, Л.Д. Удалова, Ф.Н. Фаткуллін, Г.І. Чангулі, В.Я. Чеканов, М.О. Чельцов, В.П. Шибіко, С.А. Шейфер, М.Є. Шумило, Н.А. Якубович та інших. Проте більшість досліджень зазначеної тематики проводилася ще в період існування СРСР, отже, не враховує зміни, які відбулися у законодавстві за роки незалежності нашої держави.

На сучасному етапі розвитку української держави проблеми закриття кримінальної справи досліджували у своїх роботах, зокрема Г.І. Глобенко, Р.І. Матюшенко, Н.З. Рогатинська, О.Є. Соловійова, П.Л. Степанов та інші науковці. Проте ці роботи висвітлюють окремі питання закриття провадження в справі.

У 1998 році комплексному дослідженню інституту закриття кримінальної справи у кримінальному процесі України присвячена дисертація С.М. Благодира. Однак отримані цим автором результати нині не враховують сучасні тенденції розвитку вітчизняного кримінального процесу, вступають у певні протиріччя з принципом змагальності.

Дискусійним залишається питання щодо класифікації підстав до закриття кримінальної справи та відповідності Конституції України закриття кримінальної справи за нереабілітуючими підставами. Не регламентує КПК процедуру примирення при закритті кримінальної справи у зв'язку з примиренням сторін. Зміни, які відбулись у КК України (далі – КК) та КПК, згідно з якими передбачено інший порядок закриття кримінальної справи у зв'язку із закінченням строків давності, викликали доволі багато суперечностей і проблемних питань. Спірною є можливість закриття кримінальної справи у зв'язку із закінченням строків давності щодо невстановленої особи. Потребує законодавчого врегулювання питання щодо необхідності запровадження до чинного законодавства інших форм закінчення досудового слідства.

Зазначені обставини зумовлюють необхідність ґрунтовного наукового дослідження інституту закриття кримінальної справи з метою вдосконалення чинного законодавства України у напрямі подальшої демократизації, посилення захисту прав і свобод особи у сфері кримінального судочинства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідницьких робіт кафедри кримінального процесу та правосуддя Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, Комплексної програми профілактики правопорушень на 2007–2009 рр., затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2006 р. № 1767, пунктів 116, 117 Пріоритетних напрямів наукових та дисертаційних досліджень, які потребують першочергового розроблення і впровадження в практичну діяльність органів внутрішніх справ на період 2004–2009 р., затверджених наказом МВС України від 5 липня 2004 р. № 755, Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008. Тема дисертації схвалена Вченою радою Луганського державного університету внутрішніх справ, протокол № 16 від 12 березня 2007 р.

Мета і завдання дослідження. Головна *мета* полягає в розробці концептуальних положень реформування інституту закриття кримінальної справи у кримінальному процесі України та внесенні пропозицій, спрямованих на вдосконалення чинного законодавства щодо закриття провадження в кримінальній справі й практики його застосування, посилення захисту прав і свобод особи при здійсненні кримінального судочинства. Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі основні *завдання*:

- дослідити сутність, зміст і значення закриття кримінальної справи як форми закінчення досудового розслідування;
- проаналізувати норми чинного кримінального й кримінально-процесуального законодавства та проектів нового КПК, що регулюють правовідносини, пов'язані з інститутом закриття кримінальної справи;
- розглянути співвідношення понять «закриття кримінальної справи» та «припинення кримінального переслідування»;
- розробити авторську систему підстав до закриття кримінальної справи та їх поділ відповідно до принципу змагальності;
- обґрунтувати необхідність запровадження до чинного КПК нових форм закінчення досудового розслідування;
- проаналізувати процесуальний порядок закриття кримінальної справи;
- розглянути правову регламентацію закриття провадження в кримінальній справі в інших державах, зокрема, Великій Британії, Франції, ФРН, США, деяких країнах СНД;
- проаналізувати практику закриття кримінальних справ за підставами, передбаченими чинним КПК;
- аргументувати внесення пропозицій до чинного КПК та проекту КПК щодо наявності окремої підстави до закриття кримінальної справи – декриміналізації діяння;
- визначити відповідність Конституції України процесуального порядку закриття кримінальної справи за нереабілітуючими підставами;

– обґрунтувати та внести пропозиції щодо вдосконалення чинного кримінально-процесуального законодавства України, що стосується інституту закриття кримінальної справи.

Об'єктом дослідження є діяльність органів дізнання, слідчого, прокурора, суду (судді) щодо провадження в кримінальних справах, що підлягають закриттю, та правовідносини, які при цьому виникають.

Предметом дослідження є інститут закриття кримінальної справи у кримінальному процесі України.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи складають загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Зокрема, за допомогою *формально-логічного* методу здійснено аналіз норм чинного кримінального та кримінально-процесуального законодавства України, розроблених проектів КПК, що регулюють інститут закриття кримінальної справи. Використання *системно-структурного* методу сприяло цілісному дослідженню інституту закриття кримінальної справи та надало можливість комплексно розглянути проблеми, що виникають при закритті провадження в кримінальній справі. *Порівняльно-правовий* метод використовувався при зіставленні вітчизняного законодавства із законодавством зарубіжних країн стосовно регламентації закриття провадження у кримінальній справі. За допомогою *історико-правового* методу проаналізовано генезу та розвиток інституту закриття кримінальної справи у кримінальному процесі України, визначено шляхи удосконалення правової регламентації зазначеного інституту та практики його застосування. *Статистичні* методи використовувалися для обґрунтування теоретичних положень роботи статистичними даними щодо застосування законодавства, що регулює закриття кримінальних справ. За допомогою *соціологічних* методів (анкетування і узагальнення) вивчено й узагальнено позицію працівників правоохоронних органів та суддів стосовно проблематики дослідження.

Теоретичною основою дисертаційного дослідження стали наукові праці провідних українських і зарубіжних учених у галузі теорії держави та права, соціології, кримінального права, цивільного права, цивільного процесуального права, кримінального процесу та криміналістики.

Нормативно-правову основу дослідження складають міжнародно-правові акти в галузі прав людини, Конституція України, чинне кримінальне, цивільне процесуальне, кримінально-процесуальне законодавство України, постанови Пленуму Верховного Суду України, кримінально-процесуальне законодавство Франції, ФРН, Російської Федерації, Республіки Білорусь, Республіки Вірменії, Республіки Молдови, Киргизької Республіки, проект КПК України від 13 грудня 2007 р. № 1233, розроблений групою народних депутатів Верховної Ради України.

Емпіричну базу роботи становлять статистичні дані, узагальнення судової практики Верховним Судом України; вивчення 218 закритих провадженням кримінальних справ; результати анкетування 185 слідчих органів внутрішніх справ і прокуратури, 97 прокурорів та їх помічників, 36 суддів.

При підготовці дисертації використовувався особистий досвід роботи автора на посаді слідчого СВ Перевальського районного відділу УМВС України в Луганській області.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше після прийняття нового КК та відповідних змін і доповнень до КПК, внесених Законами України № 2533-III від 21.06.2001 р. і № 2670-III від 12.07.2001 р., спираючись на положення теорії кримінального процесу й узагальнення практики закриття кримінальних справ, що склалася в сучасних умовах, на монографічному рівні комплексно досліджено інститут закриття кримінальної справи в цілому та особливості його правового регулювання. При цьому враховано тенденцію наближення вітчизняного кримінального процесу до загальносвітових тенденцій, міжнародний досвід у питанні розробки європейської моделі кримінального судочинства та напрямів його реформування.

Проведене дослідження надає можливість сформулювати ряд нових положень, що мають як теоретичне, так і практичне значення, а саме:

Вперше:

- висловлено пропозицію розмежувати підстави до закриття провадження в кримінальній справі, які повинні бути визначені у новій редакції статті 213 КПК, та обставини, що виключають провадження в кримінальній справі, які повинні міститися в статті 6 КПК. У зв'язку з цим слід з частини першої цієї норми вилучити слова: «а порушена справа підлягає закриттю», виключивши також із зазначеної статті частини третю та четверту як недоречні у нормі, де перераховані обставини, що виключають провадження в кримінальній справі;

- розроблено з урахуванням необхідності розмежування підстав до закриття кримінальної справи нову редакцію статті 213 КПК і наведено її зміст;

- обґрунтовано пропозицію щодо необхідності запровадження нових форм закінчення досудового розслідування, у зв'язку з чим запропоновано зміни до статті 212 КПК та частини другої статті 109 КПК;

- запропоновано змінити редакцію статті 214 КПК «Закриття провадження в кримінальній справі за реабілітуючими підставами», доповнити КПК статтею 214¹ КПК «Закриття провадження в кримінальній справі за nereабілітуючими підставами» та статтею 214² КПК «Закриття провадження в кримінальній справі за nereабілітуючими підставами зі звільнення особи від кримінальної відповідальності», наведено редакції цих норм;

- аргументовано необхідність збереження у чинному КПК недоведеності участі особи у вчиненні злочину як самостійної підстави до закриття провадження в кримінальній справі, передбачивши виключно судовий порядок закриття провадження в справі за вказаною підставою та можливість її застосування не лише щодо обвинуваченого, але й щодо підозрюваного; запропоновано ввести до КПК статтю 213¹ «Закриття провадження в кримінальній справі у зв'язку з недоведеністю участі особи у вчиненні злочину» і наведено редакцію цієї норми;

- доведено, з огляду на відсутність у кримінально-процесуальному законодавстві декриміналізації діяння як самостійної підстави до закриття провадження в

кримінальній справі, необхідність ввести до КПК статтю 6¹ «Закриття провадження в кримінальній справі у зв'язку з декриміналізацією діяння» і наведено редакцію цієї норми, а частину першу статті 6 КПК «Обставини, що виключають провадження в кримінальній справі» доповнити пунктом 12 такого змісту: «у зв'язку з декриміналізацією діяння»;

- внесено пропозицію стосовно неможливості закриття провадження в кримінальній справі у зв'язку із закінченням строків давності щодо невстановленої особи з причини, що за чинним законодавством України визначення такої підстави передбачає виключно звільнення особи від кримінальної відповідальності та запропоновано виключити зі статті 11¹ КПК частину третю.

Удосконалено:

- класифікацію підстав до закриття провадження в кримінальній справі, запропоновано авторську систему підстав та їх поділ на реабілітуючі, нереабілітуючі та нереабілітуючі зі звільненням особи від кримінальної відповідальності;

- положення, що передбачений КПК порядок закриття провадження в кримінальній справі за нереабілітуючими підставами зі звільненням особи від кримінальної відповідальності шляхом винесення ухвали або постанови суду не суперечить принципу презумпції невинуватості;

- тезу щодо необхідності надання виключно суду права закриття провадження в справі, незалежно від того, реабілітуючою чи нереабілітуючою є підстава, за якою закривається провадження, якщо воно здійснюється щодо особи. Закриття провадження в кримінальній справі на досудовому слідстві повинно здійснюватися лише за фактом, у зв'язку з чим існує нагальна потреба змінити частину першу статті 214 КПК і наводиться редакція цієї норми;

- процесуальний порядок закриття провадження в кримінальній справі у зв'язку із закінченням строків давності звільнення особи від кримінальної відповідальності, запропоновано нову редакцію частин другої та третьої статті 11¹ КПК, наведено редакції цих норм;

- процесуальний порядок закриття провадження в кримінальній справі в порядку статті 46 КК у зв'язку з примиренням потерпілого з обвинуваченим (підсудним).

Набуло подальшого розвитку:

- визначення поняття закриття провадження в кримінальній справі;

- визначення понять «кримінальне переслідування» та «приватне кримінальне переслідування»;

- теза про те, що поняттям «інститут закриття кримінальної справи» охоплюються всі передбачені підстави до закриття провадження в справі, на відміну від закриття кримінальної справи як форми закінчення досудового розслідування;

- розмежування закриття провадження в кримінальній справі від суміжних з нею правових категорій, зокрема, припинення кримінального переслідування щодо певної особи, а також розмежування припинення кримінального переслідування від закриття провадження в кримінальній справі у частині пред'явленого обвинувачення;

– визначення відмінностей примирення у справах приватного обвинувачення та примирення у порядку статті 46 КК.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані автором положення, висновки та пропозиції використовуються:

– у науково-дослідній діяльності – при проведенні подальших наукових досліджень проблем закриття кримінальної справи;

– у законотворчій діяльності – пропозиції щодо змін і доповнень норм чинного КПК та проекту КПК направлені до Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності і будуть враховані при доопрацюванні зазначених нормативних документів (Лист Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності за вих. № 04-19/14-2561 від 3 вересня 2009 р.);

– у правозастосовній сфері – розроблені науково-обґрунтовані рекомендації, схвалені та прийняті слідчим управлінням УМВС України в Луганській області (Акт про впровадження за вих. № 4/9709 від 29 вересня 2009 р.), прокуратурою Луганської області (Акт про впровадження за вих. № 238 від 26 листопада 2009 р.) для використання у практичній діяльності цих органів;

– у навчально-методичній роботі – основні положення дисертації використовуються при викладанні курсу кримінального процесу на факультеті правових наук Національного університету «Києво-Могилянська академія» (Довідка про впровадження від 18 червня 2009 р.); дисциплін «Кримінальний процес», «Актуальні проблеми забезпечення додержання законності у кримінальному судочинстві», «Прокурорський нагляд», «Доказування на досудовому слідстві» у Луганському державному університеті внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка (Акт про впровадження від 15 липня 2009 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри кримінального процесу та правосуддя Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка (2007–2009 рр.), на міжкафедральному семінарі кафедр кримінального права, кримінального процесу та правосуддя, криміналістики, кримінології та соціології, економічної безпеки, адміністративного права та адміністративної діяльності, теорії та історії держави і права, оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка (протокол № 6 від 28 вересня 2009 р.), оприлюднені на міжнародних наукових конференціях: «Ломоносов» (11–14 квітня 2007 р., м. Москва), «Актуальні питання реформування правової системи України» (1–2 червня 2007 р., м. Луцьк), всеукраїнських наукових конференціях: «Удосконалення норм кримінально-процесуального законодавства України» (20 березня 2008 р., м. Луганськ), «Актуальні питання реформування кримінально-процесуального законодавства» (29 травня 2009 р., м. Дніпропетровськ).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у восьми публікаціях, у тому числі шести одноосібних наукових статтях, п'ять з яких опубліковано у провідних фахових виданнях, перелік яких затверджений ВАК України, та двох тезах доповідей у збірниках наукових праць за підсумками наукових конференцій.

Структура роботи обумовлена метою та завданнями дослідження, складається зі вступу, двох розділів, які включають вісім підрозділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 253 сторінки, із них основний текст – 198 сторінок, додатки – 17 сторінок, список використаних джерел (367 найменувань) – 38 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації; вказується на її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; визначаються мета, основні завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; висвітлюються наукова новизна, практичне значення одержаних результатів; наводяться дані щодо їх апробації та впровадження, публікацій, структури й обсягу роботи.

Розділ перший «Правова сутність інституту закриття кримінальної справи» складається з трьох підрозділів.

У **підрозділі 1.1 «Закриття кримінальної справи як форма закінчення досудового розслідування»** досліджується поняття та значення цього інституту.

Обґрунтовується доцільність використання такої дефініції, як *провадження в кримінальній справі*, оскільки припинити можливо тільки практичну діяльність з процесуального провадження, але ж ніяк не кримінальну справу як подію або як сукупність документів.

Зазначається, що нині закінчення розслідування складанням постанови про закриття кримінальної справи можливе лише за деякими підставами. У зв'язку з цим у разі, якщо йдеться про всі передбачені законом підстави до закриття провадження в кримінальній справі, пропонується використовувати поняття «інститут закриття провадження в кримінальній справі».

Здійснюється розмежування понять «закриття кримінальної справи» та «припинення кримінального переслідування». Розбіжності у них полягають у тому, що закриттям справи завершується розслідування в цілому, а у разі припинення кримінального переслідування – лише розслідування фактів, які характеризують діяння певної особи. Запропоновано уточнити визначення кримінального переслідування, під яким слід розуміти процесуальну діяльність, яка здійснюється компетентними державними органами та посадовими особами з метою викриття, засудження та покарання осіб, *винних у вчиненні злочину*.

Поряд з кримінальним переслідуванням, яке здійснюється посадовими особами у справах публічного обвинувачення, автор виокремлює поняття «*приватне кримінальне переслідування*», яке здійснюється потерпілим (його представником) у справах приватного обвинувачення. Розбіжності полягають в тому, що потерпілий, на відміну від посадових осіб, не зобов'язаний здійснювати кримінальне переслідування та неповноважний, навіть у справах приватного обвинувачення, в яких цілком від його волевиявлення залежить здійснення кримінального переслідування, приймати відповідні рішення по справі.

Також дисертант розмежовує поняття припинення кримінального переслідування та закриття кримінальної справи в частині пред'явленого обвинувачення,

розуміючи під припиненням кримінального переслідування виключення обвинувачення в цілому щодо окремих обвинувачених, а під закриттям провадження в кримінальній справі в частині пред'явленого обвинувачення – виключення частини пред'явленого обвинувачення (щодо окремих фактів).

У підрозділі 1.2 «Підстави до закриття кримінальної справи та їх класифікація» визначається загальна система підстав до закриття провадження в кримінальній справі. Зауважується, що законодавством України передбачено значну кількість підстав до закриття провадження в справі, але не всі з них містяться у КПК. Відсутність у КПК єдиної системи підстав до закриття справи, багато з яких передбачено іншими нормативно-правовими актами, а також недосконалість процесуального порядку закриття провадження в справі щодо одних підстав та відсутність такого взагалі щодо інших, ускладнює правозастосовну практику із закриття провадження в кримінальній справі, не сприяє правильному застосуванню закону, а, отже, й законності прийняття рішень.

Аналізуючи різноманітні класифікації підстав до закриття кримінальної справи, дисертант виходить, перш за все, з потреб правозастосовної практики. Найповніше її потреби буде задовольняти такий поділ підстав до закриття провадження в кримінальній справі, який найбільш сприятиме оптимізації процесу провадження в справі, зокрема стосовно його завершального етапу, на якому саме приймаються відповідні рішення щодо закриття провадження в кримінальній справі. У зв'язку з цим всі підстави поділяються на 1) реабілітуючі, 2) нереабілітуючі та 3) нереабілітуючі зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

Аргументується необхідність віднесення до реабілітуючих підстав, передбачених пунктами 9, 10 та 11 частини першої статті 6 КПК. Адже якщо у справі чи за матеріалами перевірочних дій прийняте остаточне рішення й воно не скасоване у встановленому законом порядку, то порушення і здійснення нового провадження за тим же фактом буде безпідставним та незаконним. Отже, справа підлягає закриттю, а особа, щодо якої здійснювалось таке провадження – реабілітації.

У підрозділі 1.3 «Процесуальний порядок закриття кримінальної справи» акцентується увага на недосконалості існуючої практики закриття провадження в кримінальній справі. Зазначається, що передбачений чинним КПК порядок закриття кримінальної справи не відповідає реаліям сьогодення, не враховує зміни, що відбулись у 2001 році в кримінально-процесуальному законодавстві. Тож пропонується доповнити статті 109 та 212 КПК новими формами закінчення досудового розслідування відповідно до підстав, види яких наведені у попередньому підрозділі. На необхідність вирішення цього питання на законодавчому рівні вказують і практичні працівники. Серед опитаних нами слідчих, прокурорів та суддів 67,7 % респондентів висловилися за необхідність доповнити статтю 212 КПК новими формами закінчення досудового слідства.

Обґрунтовується доцільність надання виключно суду права закриття провадження в справі, незалежно від того, реабілітуючою чи нереабілітуючою є підстава, за якою закривається провадження, якщо воно здійснюється щодо певної особи. Адже при закритті провадження в справі за нереабілітуючою підставою

констатувати винність особи може виключно суд. Якщо ж провадження закривається за реабілітуючою підставою, то в суді, за наявності до того підстав, одночасно вирішуватиметься питання щодо реабілітації особи. На думку дисертанта, на досудовому слідстві можливим є закриття провадження в кримінальній справі виключно за фактом вчинення злочину. Оскільки питання щодо реабілітації особи при цьому не виникає, направлення справи до суду не викликається необхідністю. Відтак, перевірка правильності прийнятого рішення повинна здійснюватися прокурором, на якого доцільно покласти обов'язок затвердження відповідних постанов про закриття провадження в справі.

Враховуючи викладене, пропонується диференційований порядок закриття провадження в кримінальній справі: за реабілітуючими підставами передбачатиметься закриття провадження в кримінальній справі органом розслідування чи судом залежно від того, чи встановлена особа, яка вчинила злочин; за nereабілітуючими, що не передбачають звільнення особи від кримінальної відповідальності, справа підлягатиме направленню до суду для вирішення питання про її закриття; за nereабілітуючими підставами, що передбачають звільнення особи від кримінальної відповідальності справа підлягатиме направленню до суду для вирішення питання про її закриття та звільнення особи від кримінальної відповідальності. Цей порядок доцільно визначити у статтях 214, 214¹ та 214² КПК, враховуючи запропоновані у статтях 109 та 212 КПК нові форми закінчення досудового розслідування.

Розділ другий «Особливості правової регламентації закриття кримінальної справи за окремими підставами» складається з п'яти підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Правова характеристика підстав до закриття кримінальної справи» аналізуються підстави до закриття кримінальної справи та віднесення кожної з них до того чи іншого запропонованого дисертантом виду. Акцентовано увагу на тих підставах, які у зв'язку з недостатністю їх нормативного врегулювання мають чимало суперечностей та викликають багато спірних питань.

Зауважується, що відмова прокурора від обвинувачення не може розглядатися як самостійна підстава до закриття кримінальної справи. Тож відмову прокурора від обвинувачення слід розглядати не як обставину, що тягне за собою негайне закриття кримінальної справи, а як клопотання сторони обвинувачення, яке поряд з іншими питаннями повинно розглядатися і вирішуватися судом.

Імунітет, зокрема, Президента України чи народного депутата України, повинен становити собою різновид диференціації кримінально-процесуальної форми, передбачаючи необхідність встановлення додаткових гарантій законності та обґрунтованості прийняття відповідних процесуальних рішень. Однак його наявність не повинна виключати можливість провадження в кримінальній справі. Правом надання, наприклад, згоди на закриття провадження в справі повинні бути наділені лише ті органи чи посадові особи, які безпосередньо можуть прийняти таке рішення. У зв'язку з цим відмова Верховної Ради України дати згоду на притягнення до кримінальної відповідальності народного депутата України чи усунення з поста Президента України в порядку імпічменту, яка на цей час може

являти собою як підставу для закриття провадження в кримінальній справі, так і підставу для відмови в її порушенні, не може бути ані тією, ані іншою.

У підрозділі 2.2 «Закриття кримінальної справи у зв'язку з недоведеністю участі обвинуваченого у вчиненні злочину» досліджується сутність і значення цієї підстави до закриття провадження в кримінальній справі.

Зазначається, що в ході розслідування можуть мати місце незаконні дії органів дізнання, слідчого, прокурора, у зв'язку з чим дисертант моделює можливі ситуації:

1) є добровільна згода особи на закриття кримінальної справи з цієї підстави і особа не порушує питання про відшкодування їй матеріальної або моральної шкоди, заподіяної незаконними діями органу дізнання, слідчого, прокурора;

2) є добровільна згода особи на закриття кримінальної справи з цієї підстави, однак особа висуває вимоги про відшкодування завданих їй збитків;

3) особа заперечує проти закриття кримінальної справи щодо неї з цієї підстави та вимагає направлення справи до суду, де також буде вирішене питання про відшкодування матеріальної та (або) моральної шкоди.

У першому та другому випадку можливо було б надати слідчому і прокуророві право закриття кримінальної справи щодо обвинуваченого за недоведеністю його участі у вчиненні злочину, при цьому у другому випадку варто було б передбачити процедуру відшкодування шкоди в порядку цивільного судочинства.

У третьому вказаному випадку такий розвиток подій виключений внаслідок позиції, обраної особою, яка притягалася як обвинувачений. Дисертант вважає, що надання права закриття провадження у справі з цієї підстави органам досудового слідства виключає змагальні засади провадження, породжує різного роду зловживання з боку посадових осіб, порушення ними конституційних прав та інтересів громадян. Тому більш доцільною є пропозиція об'єднати всі три випадки єдиною процедурою закриття провадження в кримінальній справі у суді та передбачити процедуру звернення слідчого, прокурора до суду з постановою про закриття провадження в кримінальній справі з цієї підстави. При цьому слід передбачити можливість застосування цієї підстави й щодо підозрюваного. У зв'язку з цим пропонується редакція нової статті 213¹ КПК «Закриття провадження в кримінальній справі у зв'язку з недоведеністю участі особи у вчиненні злочину».

У підрозділі 2.3 «Закриття кримінальної справи у зв'язку з примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим» здійснено аналіз цієї підстави. Зазначається, що у кримінальному процесі України донині не існує єдиного сталого інституту примирення сторін. Правова регламентація примирення потерпілого з обвинуваченим регулюється двома нормами КПК (пунктом 6 частини першої статті 6 КПК та частиною першою статті 8 КПК). Здійснюється розмежування цих двох правових інститутів, а саме, примирення у справах приватного обвинувачення та примирення в порядку статті 46 КК. Пропонується проводити розмежування зазначених інститутів за суб'єктами, замінивши термін «потерпілий» у справах приватного обвинувачення іншим терміном – «приватний обвинувач».

Дисертант не погоджується з прихильниками «єдиного» інституту примирення, які висловлюються за об'єднання справ приватного обвинувачення та звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням сторін, і обґрунтовує необхідність залишення в чинному законодавстві України двох самостійних інститутів примирення сторін (у справах приватного та публічного обвинувачення). Акцентується увага на доцільності розширення інституту примирення (в порядку статті 46 КК) та необхідності продовження розвитку приватних основ у кримінальному процесі, в тому числі шляхом наділення потерпілого правами, які дозволять йому впливати на прийняття рішень у кримінальній справі, зокрема, щодо закриття провадження в справі.

Зауважується, що розглядати примирення виключно через призму медіаційних процедур, які здійснюються відповідними особами – медіаторами, недоцільно. Але залучення таких осіб може бути альтернативним варіантом застосування інституту примирення сторін.

У підрозділі 2.4 «Закриття кримінальної справи у зв'язку із закінченням строків давності» акцентується увага на недосконалості чинного законодавства в регламентації питання щодо закриття провадження в справі з цієї підстави.

Зазначається, що у зв'язку з трансформуванням поняття давності притягнення до кримінальної відповідальності (стаття 48 КК 1960 р.) в поняття звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строку давності (стаття 49 КК 2001 р.) і внесенням відповідних змін до КПК, неможливим є закриття провадження в кримінальній справі у зв'язку із закінченням строків давності щодо невстановленої особи. Відповідно до частин першої та другої статті 11¹ КПК встановлення такої підстави передбачає виключно звільнення особи від кримінальної відповідальності, притягнутої як обвинуваченого.

З метою вдосконалення процесуального порядку звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності та зважаючи на те, що за відсутності даних про особу, яка вчинила злочин, закриття провадження в кримінальній справі за цією підставою неможливе, запропоновано ряд змін і доповнень до вказаної статті КПК.

У підрозділі 2.5 «Закриття кримінальної справи зі звільненням особи від кримінальної відповідальності» досліджується відповідність передбаченого чинним законодавством порядку такого закриття кримінальної справи принципу презумпції невинуватості. Зазначається, що дискусія з цього питання точилася ще за радянських часів. Із запровадженням судового порядку закриття кримінальної справи за нереабілітуючими підставами головне питання полягає в тому, чи встановлюється винність особи, яка підлягає звільненню від кримінальної відповідальності, а якщо так, чи може вона, виходячи з презумпції невинуватості, встановлюватися у відповідному судовому рішенні (постанові або ухвалі), чи лише в обвинувальному вирокі суду.

Дисертант дійшов висновку, що передбачений чинним КПК порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності шляхом винесення ухвали або постанови суду про закриття справи не суперечить принципу презумпції невинуватості. Проте необхідно усунути передбачену КПК можливість вирішення

питання щодо звільнення особи від кримінальної відповідальності на стадії попереднього розгляду справи суддею. Крім того, на цій стадії взагалі повинна бути виключена можливість вирішення суддею питання щодо закриття провадження в справі за будь-якими підставами. Так вважає і більшість з опитаних нами суддів, а саме 52,8 % респондентів. У зв'язку з цим, зі статті 244 КПК запропоновано виключити пункт 5, вилучити з КПК статтю 248, а пункт 2 частини першої статті 237 КПК сформулювати у такій редакції: «чи немає підстав для зупинення справи».

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що виявляється у визначенні підстав для закриття провадження в кримінальній справі, їх видів та особливостей процесуального порядку застосування кожної з них. Проведене дослідження дозволило сформулювати низку пропозицій, спрямованих на вдосконалення чинного КПК України, зокрема:

1. Пропонується доповнити статтю 212 КПК, виклавши її в такій редакції:
«Форми закінчення досудового слідства.

Досудове слідство закінчується складанням обвинувального висновку або постанови про закриття провадження в кримінальній справі чи постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про закриття в ній провадження, чи постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про закриття в ній провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності*, чи постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру».

Частину другу статті 109 КПК викласти в такій редакції:

«За наявності підстави, передбаченої пунктом 1 статті 213^{1*} цього Кодексу, якщо закриття провадження в кримінальній справі здійснюється за фактом вчинення злочину, орган дізнання за згодою прокурора складає постанову про закриття провадження в справі. Копія постанови надсилається особі, за заявою якої було порушено провадження в справі та потерпілому».

2. Передбачені у законі види підстав до закриття провадження у кримінальній справі в найбільшій мірі мають сприяти оптимізації процесу провадження в справі, зокрема стосовно його завершального етапу, а саме прийняття відповідних рішень щодо закриття провадження в кримінальній справі. У зв'язку з цим статтю 213 КПК пропонується викласти в такій редакції:

«Провадження в кримінальній справі закривається:

- 1) за реабілітуючими підставами (пункти 1, 2, 9, 10, 11 частини першої статті 6; пункт 2 статті 213 КПК; частина друга статті 7 КК^{***});

* Запропоновані нами положення.

** Мається на увазі нова запропонована нами редакція норми статті 213 КПК.

*** Підстави, передбачені пунктами 9, 10 та 11 частини першої статті 6 КПК та частиною другою статті 7 КК як альтернативна пропозиція можуть бути об'єднані в одній: «наявність нескасованого процесуального рішення, винесеного у встановленому законом порядку за тим же фактом уповноваженим на те органом чи особою».

2) за nereабілітуючими підставами (пункти 5, 6, 7, 8 частини першої статті 6; пункт 3 частини першої статті 7¹; частина третя статті 282 КПК; пункти 1, 3 розділу II «Заклучні й перехідні положення» КК; частина четверта статті 6, частина перша статті 7, стаття 8 КК*);

3) за nereабілітуючими підставами зі звільненням особи від кримінальної відповідальності (пункт 4 частини першої статті 6**; стаття 7; пункти 1, 2, 4, 5 частини першої статті 7¹; стаття 9 КПК; наявність спеціально передбаченої нормами Особливої частини КК підстави звільнення від кримінальної відповідальності)».

Стаття 6 КПК має визначати обставини, за якими провадження в кримінальній справі не може бути порушене. У зв'язку з цим, з частини 1 статті 6 КПК доцільно виключити слова: «а порушена справа підлягає закриттю», а також вилучити із зазначеної статті частини третю та четверту.

3. Недоведеність участі особи у вчиненні злочину як підставу до закриття провадження в кримінальній справі необхідно зберегти у чинному КПК. Але при цьому слід передбачити виключно судовий порядок закриття провадження в справі за цією підставою та можливість її застосування не лише щодо обвинуваченого, але й щодо підозрюваного.

4. З огляду на недосконалість процесуального порядку закриття провадження в кримінальній справі та враховуючи наведені у дисертації нові редакції статей 212, 213 КПК, пропонується:

- статтю 214 КПК викласти в такій редакції:

«Закриття провадження в кримінальній справі за реабілітуючими підставами.

За наявності підстави, передбаченої пунктом 1 статті 213 цього Кодексу^{***}, якщо закриття провадження в кримінальній справі здійснюється за фактом вчинення злочину, слідчий складає постанову про закриття провадження в справі. Постанова затверджується прокурором.

Копія постанови надсилається особі, за заявою якої було порушено провадження в справі та потерпілому.

За наявності підстави, передбаченої пунктом 1 статті 213 цього Кодексу, якщо закриття провадження в кримінальній справі здійснюється щодо особи, слідчий повідомляє про це таку особу та інших, заінтересованих у справі осіб, роз'яснює право на ознайомлення та ознайомлює їх, у випадку відповідного клопотання, з матеріалами кримінальної справи, яке здійснюється в порядку

* Підстави, передбачені пунктами 6, 7 частини першої статті 6 та частиною третьою статті 282 КПК слід об'єднати в одній, яка визначатиметься як «відмова приватного обвинувача від кримінального переслідування». Підстава, передбачена пунктами 1, 3 розділу II «Заклучні й перехідні положення» КК визначатиметься як «декриміналізація діяння». Підстави, передбачені частиною четвертою статті 6, частиною першою статті 7 та статтею 8 КК об'єднуватимуться в одній, яка визначатиметься як «непід'юрисдикційність вчиненого діяння або особи Кримінальному кодексу України».

** Лише наявність акта амністії, що усуває застосування покарання за вчинене діяння.

*** Тут і далі мається на увазі запропонована нами нова редакція норми статті 213 КПК.

статей 218–220 цього Кодексу, після чого складає постанову про направлення справи до суду для вирішення питання про закриття в ній провадження. Постанова затверджується прокурором.

Копія постанови вручається або надсилається особі, щодо якої закривається провадження, потерпілому, цивільному позивачеві та іншим, заінтересованим у справі особам.

Суд у судовому засіданні вирішує питання про закриття провадження в справі»;

- доповнити КПК статтею 214¹, яку викласти в такій редакції:

«Закриття провадження в кримінальній справі за nereабілітуючими підставами.

За наявності підстави, передбаченої пунктом 2 статті 213 цього Кодексу, слідчий повідомляє про закриття провадження в справі особу, щодо якої здійснюється таке закриття, та інших, заінтересованих у справі осіб, роз'яснює право на ознайомлення та ознайомлює їх, у випадку відповідного клопотання, з матеріалами кримінальної справи, яке здійснюється в порядку статей 218–220 цього Кодексу, після чого складає постанову про направлення справи до суду для вирішення питання про закриття в ній провадження. Постанова затверджується прокурором.

Копія постанови вручається або надсилається особі, щодо якої закривається провадження, потерпілому, цивільному позивачеві та іншим, заінтересованим у справі особам.

Суд у судовому засіданні вирішує питання про закриття провадження в справі»;

- доповнити КПК статтею 214², яку викласти в такій редакції:

«Закриття провадження в кримінальній справі за nereабілітуючими підставами зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

За наявності підстави, передбаченої пунктом 3 статті 213 цього Кодексу, слідчий повідомляє про закриття провадження в справі особу щодо якої здійснюється таке закриття, та інших, заінтересованих у справі осіб, роз'яснює право на ознайомлення та ознайомлює їх, у випадку відповідного клопотання, з матеріалами кримінальної справи, яке здійснюється в порядку статей 218–220 цього Кодексу.

Особі, щодо якої вирішується питання про закриття провадження в кримінальній справі, слідчий роз'яснює право заперечувати проти такого завершення розслідування та складає про це відповідний протокол.

Якщо особа згодна на закінчення досудового слідства в такій формі, слідчий складає постанову про направлення справи до суду для вирішення питання про закриття в ній провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності. Постанова затверджується прокурором.

Копія постанови вручається або надсилається особі, щодо якої закривається провадження, потерпілому, цивільному позивачеві та іншим, заінтересованим у справі особам.

Якщо особа заперечує проти закінчення досудового слідства в такій формі, справа направляється до суду з обвинувальним висновком.

При закритті провадження в такій формі обов'язковим є пред'явлення особі обвинувачення у вчиненні злочину, встановлення обставин, визначених статтею 64

цього Кодексу, а також обставин, що є підставами звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Суд у судовому засіданні вирішує питання про закриття провадження в справі та звільнення особи від кримінальної відповідальності. У випадку згоди особи, щодо якої вирішується це питання, на таке закриття, суд виносить відповідну постанову. За відсутності такої згоди справа повертається прокурору для складання обвинувального висновку, після чого провадження в справі здійснюється в загальному порядку».

Врахування викладених пропозицій надасть можливість виключити із КПК статтю 7¹.

5. Нагальною потребою для правозастосовної практики є законодавче закріплення порядку закриття провадження в кримінальній справі у зв'язку з декриміналізацією діяння. З цією метою частину першу статті 6 КПК «Обставини, що виключають провадження в кримінальній справі» слід доповнити пунктом 12 такого змісту: «у зв'язку з декриміналізацією діяння». Процесуальний порядок закриття справи у зв'язку з декриміналізацією діяння доцільно передбачити у новій статті 6¹ КПК, яку викласти в такій редакції:

«Закриття провадження в кримінальній справі у зв'язку з декриміналізацією діяння.

У разі закриття провадження в кримінальній справі, у якій не встановлено особу, яка вчинила злочин, у зв'язку з прийняттям закону, що усуває злочинність діяння, прокурор або слідчий виносить мотивовану постанову про закриття провадження в кримінальній справі у зв'язку з прийняттям закону, що усуває злочинність діяння. Постанова слідчого затверджується прокурором.

Якщо в справі встановлено особу, яка вчинила злочин, прокурор або слідчий виносить мотивовану постанову про направлення справи до суду для вирішення питання про закриття в ній провадження у зв'язку з прийняттям закону, що усуває злочинність діяння. Постанова слідчого затверджується прокурором.

Суд у судовому засіданні, за наявності закону, що усуває злочинність діяння, виносить мотивовану постанову про закриття провадження в кримінальній справі.

Якщо діяння декриміналізоване до порушення провадження в кримінальній справі, особа, яка провадить дізнання, слідчий, прокурор виносять постанову про відмову в порушенні провадження в кримінальній справі».

6. Зі статті 6 КПК «Обставини, що виключають провадження в кримінальній справі» слід виключити таку обставину, як наявність акта амністії, що усуває застосування покарання за вчинене діяння. Натомість необхідно передбачити порушення кримінальної справи, пред'явлення особі обвинувачення та винесення слідчим постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності (так само, як і за іншими не-реабілітуючими підставами, що передбачають звільнення особи від кримінальної відповідальності). Необхідність цього витікає з того, що зазначена підстава є не-реабілітуючою й остаточне рішення повинен приймати суд.

7. З огляду на те, що КПК не регламентує процедуру примирення, запропоновано нову редакцію статті 8 КПК «Порядок закриття провадження в кримінальній справі у зв'язку з примиренням потерпілого з обвинуваченим, підсудним». Стаття містить положення про необхідність роз'яснення обвинуваченому (підсудному) та потерпілому можливість їх примирення, його умови та наслідки. У разі досягнення примирення складається угода про примирення та визначаються вимоги до неї. Окреслено порядок дій слідчого, прокурора, суду у випадках примирення сторін.

8. З метою вдосконалення процесуального порядку звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності та зважаючи на те, що за відсутності даних про особу, яка вчинила злочин, закриття провадження в кримінальній справі за цією підставою неможливе, пропонується частину другу статті 11¹ КПК викласти в такій редакції: «Суд у судовому засіданні за наявності підстав, передбачених частиною 1 статті 49 Кримінального кодексу України, виносить мотивовану постанову про закриття провадження в справі та звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності у випадках, коли справа надійшла до суду з постановою, зазначеною в частині першій цієї статті або з обвинувальним висновком».

Внести зміни до частини третьої статті 11¹ КПК, яку викласти в такій редакції: «У випадку закінчення строків давності на момент винесення вироку суд звільняє засудженого від покарання. Якщо строк давності закінчиться під час перебування кримінальної справи в апеляційному суді, то за відсутності підстав для скасування або зміни вироку, суд своїм рішенням звільняє особу від покарання. Якщо вирок не оскаржено, а строк давності закінчився до набрання ним чинності, суд, який виніс вирок, звільняє засудженого від покарання».

9. Пропонується запровадити нову підставу до закриття кримінальної справи: «непід'юрисдикційність вчиненого діяння або особи Кримінальному кодексу України». Ця підстава включатиме такі обставини до закриття провадження в справі, як наявність імунітету дипломатичних представників іноземних держав та інших громадян, який встановлено міжнародними договорами (частина четверта статті 6 КК); відсутність спрямованості злочину, який було вчинено за межами України іноземцем або особою без громадянства, яка не проживає постійно в Україні, проти прав та свобод громадян України чи інтересів України, та інші випадки, передбачені міжнародними договорами (стаття 8 КК), випадки, передбачені міжнародними договорами України, коли громадяни України та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, й вчинили злочини за її межами, не підлягають кримінальній відповідальності за КК України (частина перша статті 7 КК).

10. Такі підстави, як примирення обвинуваченого, підсудного з потерпілим у справах, які порушуються не інакше як за скаргою потерпілого (пункт 6 частини першої статті 6 КПК), відсутність скарги потерпілого, якщо справу може бути порушено не інакше як за його скаргою (пункт 7 частини першої статті 6 КПК), неявка потерпілого в судові засідання без поважних причин (частина третя

статті 282 КПК) об'єднати в одну норму, сформульовану як «відмова приватного обвинувача від кримінального переслідування».

Частину третю статті 282 КПК викласти в такій редакції: «Суд своєю ухвалою (постановою) закриває провадження в справі про злочин, зазначений у частині першій статті 27 цього Кодексу у зв'язку з відмовою приватного обвинувача від кримінального переслідування, якщо особа, щодо якої здійснюється провадження в справі приватного обвинувачення, не заперечує проти такого закриття». Частину четверту статті 282 КПК викласти в такій редакції: «Якщо особа, щодо якої вирішується питання про порушення кримінальної справи приватного обвинувачення або здійснюється таке провадження, не визнає своєї вини або не погоджується із закриттям провадження в справі у зв'язку з відмовою приватного обвинувача від кримінального переслідування, провадження в справі продовжується у звичайному для такої категорії справ порядку з визнанням, у разі необхідності, обов'язкової явки в судове засідання приватного обвинувача». Чинну частину четверту статті 282 КПК відповідно вважати частиною п'ятою.

11. Чинна стаття 6 КПК передбачає обставини, що виключають провадження в кримінальній справі, а помилування може бути застосовано лише щодо засуджених осіб. Тож у КПК слід передбачити процесуальний порядок звільнення від покарання у зв'язку з наявністю акта про помилування. Зі статті 6 КПК має бути виключена норма «в зв'язку з помилуванням окремих осіб». Обставиною, що в подальшому виключатиме провадження в кримінальній справі у зв'язку з помилуванням цих осіб, буде підстава, передбачена у пункті 9 частини першої статті 6 чинного КПК – щодо особи, про яку є вирок по тому ж обвинуваченню.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Рось Г. В. Примирення обвинуваченого, підсудного з потерпілим у порядку ст. 46 КК України та у справах приватного обвинувачення (п. 6 ч. 1 ст. 6 КПК України) : співвідношення інститутів / Г. В. Рось // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2007. – № 4. – С. 162–169.

2. Рось Г. В. Закриття кримінальної справи у кримінальному процесі України : деякі питання щодо вдосконалення процесуальної форми / Г. В. Рось // Центрально-український правничий часопис. – 2008. – № 2. – С. 34–41.

3. Рось Г. В. Відмова прокурора від обвинувачення як підстава до закриття кримінальної справи / Г. В. Рось // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2008. – Спец. вип. № 3. – С. 273–277.

4. Рось Г. В. Закриття кримінальної справи зі звільненням особи від кримінальної відповідальності та презумпція невинуватості / Г. В. Рось // Право України. – 2009. – № 10. – С. 132–137.

5. Рось Г. В. Щодо класифікації підстав до закриття кримінальної справи / Г. В. Рось // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2009. – № 3, ч. 2. – С. 53–64.

6. Рось Г. В. Припинення кримінального переслідування чи закриття кримінальної справи? / Г. В. Рось // Митна справа. – 2009. – № 4, ч. 2. – С. 80–85.

7. Рось Г. В. Декриминализация деяния как основание прекращения уголовного дела / Г. В. Рось // Материалы XIV Междунар. науч. конф. студ., аспирантов и молодых ученых «Ломоносов» / [отв. ред. И. А. Алешковский, А. И. Андреев, П. Н. Костылев]. – М. : Издательство МГУ, ИТК «Дашков и К», 2007. – Т. IV. – С. 415.

8. Рось Г. В. Закінчення строків давності як підстава до закриття кримінальної справи: проблеми законодавчої регламентації / Г. В. Рось // Актуальні питання реформування правової системи України : зб. наук. статей за матеріалами IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 1–2 черв. 2007 р.) : у 2-х т. / [уклад. Т. Д. Климчик, І. М. Якушев]. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – Т. II. – С. 337–340.

АНОТАЦІЯ

Рось Г. В. Закриття кримінальної справи у кримінальному процесі України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2009.

Дисертація є комплексним дослідженням інституту закриття кримінальної справи.

У роботі виокремлено ряд аспектів, пов'язаних із завершенням провадження в кримінальній справі шляхом її закриття. Аналізується поняття і значення закриття кримінальної справи, зокрема, як форми закінчення досудового розслідування. Розглядаються питання щодо порядку закриття провадження в кримінальній справі, підстав до закриття кримінальної справи, їх видів. Визначаються особливості правового регулювання закриття кримінальної справи за окремими підставами.

Запропоновано ряд змін і доповнень до чинного КПК України та проекту КПК з метою удосконалення нормативно-правової регламентації закриття провадження в кримінальній справі.

Ключові слова: закриття провадження в кримінальній справі, кримінальне переслідування, реабілітуючі підстави, нереабілітуючі підстави, звільнення від кримінальної відповідальності.

АННОТАЦИЯ

Рось А. В. Прекращение уголовного дела в уголовном процессе Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, 2009.

Диссертация представляет собой комплексное исследование института прекращения уголовного дела. Анализируются нормативно-правовые источники и существующая практика прекращения производства по уголовному делу в Украине, Российской Федерации, Республике Молдова, других странах СНГ. Учитывается опыт окончания производства по уголовному делу путем его прекращения в Великобритании, США, Франции, ФРГ.

Установлено, что несовершенство законодательной регламентации прекращения уголовного дела приводит к ущемлению прав граждан, вовлеченных в сферу уголовного судопроизводства. Обосновывается необходимость введения в уголовный процесс новых форм окончания досудебного расследования.

Определено соответствие предусмотренного действующим законодательством Украины порядка прекращения уголовного дела с освобождением лица от уголовной ответственности принципу презумпции невиновности. Предложен процессуальный порядок рассмотрения вопроса об освобождении лица от уголовной ответственности, а также о прекращении производства по уголовному делу по всем иным основаниям, только судом на стадии судебного рассмотрения. Исключение составляет лишь прекращение производства по делу, возбужденному и расследованному по факту совершения преступления, когда не установлено лицо, его совершившее. Право принятия окончательного процессуального решения по такому делу должно предоставляться органу дознания и следователю с обязательным утверждением такого решения прокурором.

Проведен анализ оснований прекращения уголовного дела и их видов. Исследованы особенности прекращения уголовного дела по отдельным основаниям. Акцентируется внимание на тех основаниях, которые в связи с неоднозначностью их нормативной регламентации, имеют ряд противоречий и вызывают спорные вопросы.

Диссертант считает, что наиболее полно удовлетворять потребностям правоприменительной практики будет такое деление оснований для прекращения уголовного дела, которое в наибольшей степени будет содействовать оптимизации производства по уголовному делу, в частности относительно его завершающего этапа, а именно принятия соответствующих решений о прекращении производства по делу. Предложено деление оснований на 1) реабилитирующие, 2) нереабилитирующие и 3) нереабилитирующие с освобождением лица от уголовной ответственности. По каждому из указанных видов оснований рассматривается и предлагается процессуальный порядок прекращения производства по уголовному делу, который будет соответствовать формам окончания досудебного расследования.

На основании проведенного исследования сформулирован ряд предложений относительно изменений и дополнений к действующему УПК и проекту УПК с целью усовершенствования нормативно-правовой регламентации прекращения производства по уголовному делу.

Ключевые слова: прекращение производства по уголовному делу, уголовное преследование, реабилитирующие основания, нереабилитирующие основания, освобождение от уголовной ответственности.

SUMMARY

Ros H. V. Stopping of criminal case is in criminal procedure of Ukraine. – Manuscript.

The thesis for scientific degree of the Candidate of Jurisprudence in speciality 12.00.09 – Criminal Proceedings and Criminalistics; Forensic Examination; Operative-Search Activity. – The Kyiv National Taras Shevchenko University, Kyiv, 2009.

The dissertation is complex research of institute of stopping of criminal case. The row of problems which arise up in connection with completion of production in criminal case by his stopping is examined. A concept and value of stopping of criminal case is analyzed, in particular, as forms of completion of before judicial investigation. The questions are examined in relation to the order of stopping of production in criminal case, grounds for stopping of criminal case, their system and classification. The features of the legal adjusting of stopping of criminal case are determined on separate grounds.

The row of changes and adding is offered to Criminal Procedure Code in force and the project of Criminal Procedure Code with the purpose of improvement of normative and legal regulation during of production's stopping in criminal case.

Key words: stopping of production in criminal case, the criminal proceeding, the vindicatory grounds, the unvindicatory grounds, release from a criminal responsibility.

Підписано до друку 10.12.2009 р. Формат 60х90/16.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Тираж 100. Зам. 23.

«Видавництво “Науковий світ”»[®]

Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.

м. Київ, вул. Боженка, 17, оф. 414.

200-87-13, 200-87-15, 8-050-525-88-77